

Primorsko-goranska županija

Posebni geomorfološki rezervat

VRAJŽI PROLAZ *i Zeleni vir*

Vrajži prolaz i Zeleni vir

Vrajži prolaz, Zeleni vir i špilja Muževa hišica još su davne 1962. godine proglašeni posebnim geomorfološkim rezervatom čija površina iznosi oko 200 ha. Nalazi se na području Općine Skrad, na nadmorskoj visini između 302 i 649 m (hidroelektrana »Munjara« u Zelenom viru 302 m, željeznička postaja u Skradu 649 m). Posebnu atrakciju rezervata predstavlja bujna šumska vegetacija kojom je odjenut cijeli krajolik, zahvaljujući čemu je ovaj biser goranskog dijela Primorsko-goranske županije poznat i izvan hrvatskih granica.

Do rezervata se može doći uređenim planinarskim stazama ili asfaltiranim cestom osobnim automobilom. Za veća vozila (autobuse) ova prilazna cesta nije prikladna.

Prilazi rezervatu planinarskim stazama

Polazna točka za planinare je željeznička postaja u Skradu.

Prva, kraća planinarska staza (30 minuta hoda) vrletra je pa valja biti pažljiv; počinje kod željezničke postaje Skrad, prolazi uz prugu u smjeru sjevera stotinjak metara i prelazi je na izlaznim skretnicama u smjeru Zagreba. Staza s mnogo serpentina, visinske razlike oko 300 m, obilježena je planinarskim oznakama, a dovest će vas neposredno pred ulaz u pećinski izvor Zeleni vir.

Druga, nešto dulja planinarska staza (oko 60 minuta lagana hoda kroz šumski predio Jasle) također počinje kod željezničke postaje Skrad, no zatim prolazi asfaltiranim putem u smjeru juga, pored zgrade trafostanice, prelazi željezničku prugu i nastavlja šumskim putom do raskrižja odakle markacije vode dalje lijevo pješačkom stazom. Put se zatim spušta kroz šumu do špilje (Muževa hišica) čiji je ulazni otvor smješten u stijeni iznad potoka Jasle koji se šumeći probija kroz kanjon Vrajži prolaz. Neposredno prije špilje staza nastavlja u smjeru koji vodi prema izvoru Kupice.

Do **treće**, najlakše, planinarske staze može se doći automobilom ako se na obilježenom odvojku ceste Delnice-Brod na Kupi skrene prema zaseoku Ložac. Nakon skretanja vozi se do Lošca i produžuje još stotinjak metara lagano uzbrdo do skretanja na neasfaltiranu cestu desno. Po njoj se dolazi do parkirališta. Tamo započinje planinarska staza uzvodno uz potok Curak. U laganoj šetnji, za četrdesetak minuta, uživajući u ugodnu žuboru potoka uz koji čitavo vrijeme prolazimo, stiže se do planinarskog doma »Zeleni vir«.

Prilaz osobnim automobilom

Osobnim se automobilom do središta rezervata i planinarskog doma »Zeleni vir« može stići laganom vožnjom po asfaltiranoj i označenoj cesti dugoj pet kilometara koja prolazi kroz selo Planina. Voziti valja oprezno jer je cesta strma i s više oštih zavoja.

Najznačajniji dijelovi posebnog geomorfološkog rezervata Vrajži prolaz i Zeleni vir

Zeleni vir (480 m)

Imponentna, 70 metara visoka stijena koja se osovila između dva strma šumovita obronka krije špilju s izvorom. Stijena je sastavljena od živopisno ispresavijanih kamenih slojeva. S njenog vrha obrušavaju se dva potočića. Jedan ubrzo nestaje u usjeku, a drugi se ruši okomito i poput uske rastrgane zavjesa u tisućama kapljica pada pred otvor špilje ulijevajući se u potok Curak koji iz nje istječe. Tako obogaćen Curak pjenušavim slapovima preskače preko kamenja do hidroelektrane »Munjara« i, spojivši se s potokom Jasle, hita uskom sutjeskom do utoka u Kupicu. Pogledom na Zeleni vir stječemo utisak da se nalazimo pred ulazom kakvog hrama iz davnih vremena. U »svetištu« će nas pozdraviti krupne kapljice vode što neprestance kaplju sa stropa. Špilja je prostrana, visine 30, širine 30 i dubine oko 20 metara. U drugom, nižem dijelu, razlilo se jezerce smaragdno-zelene boje, kristalno bistre i mirne vode. Izvor je u dnu pećine i ne primjećuje se. Ako se okrenemo prema ulazu, ugledat ćemo drugačiju sliku: pećinski otvor od mrkog kamena, raznih nijansi na plavoj plohi neba, a sve ukrašeno zelenilom i širokim listovima lopuha koje šumno škropi prozirna zavjesa vodopada. (*slika 1, naslovница*)

Hidroelektrana (302 m)

Ovo je prva hidroelektrana u Gorskom kotaru. Sagrađena je 1921., a puštena u rad 1922. godine, čime je Skrad, prvi u Gorskom kotaru, dobio električnu energiju. Hidroelektrana je još u funkciji, snaga joj je $2 \times 0,8$ MW, a smatra se spomenikom tehničke kulture. Njezin je rezervoar smješten u špilji. (*slika 3*)

PROIAZ
en i u

Planinarski dom Zeleni vir (302 m)

Zajmu je poduzeća Hrvatske šume d.o.o., Uprava šuma, Podružnica Delnice, Šumarija Skrad. Dom raspolaže s 18 ležajeva smještenih u dvije sedmerokrevetne i dvije dvokrevetne sobe. Temeljito je obnovljen. Otvoren je od ožujka do kraja listopada, a može se iznajmiti i zimi, za vrijeme božićnih i novogodišnjih blagdana ili za zimskih školskih praznika. U prizemlju se nalazi restoran s 30 sjedećih mjesta i natkrivenom terasom s još 150 mjesta. Restoran će vas oduševiti ponudom autohtonih skradskih jela (skradski nadjev - *skrački želodac*), jelima od gljiva i divljači te slasticama od šumskog voća. (slika 4)

Vrajži prolaz (305 m)

Kao i Zeleni vir, i Vrajži prolaz je osebujna kraška pojava, jedan od najljepših hrvatskih kanjona pun divlje romantike. Dugačak je 800 metara, a na mjestima je širok tek dva metra. Staza je usječena iznad potoka u stijenama visokim i 00 metara. Tisućama godina voda je izjedala kamen i prokrcila si ovaj neobični put. Gudura je u dubokoj sjeni, samo je vrh stijena obasjan suncem. Stijene pokrivene zelenilom trave kalnička šašika (*Sesleria calnikensis*), bujnima mahovinama i kržljavim drvećem nadvijaju se prema sredini kanjona, a suprotne se strane mjestimice gotovo sastaju. Dnom provaljje ruši se potok Jasle, a zapjenjena voda valja se preko kamenja i stvara virove. Kapljice se raspršuju po stijenama i vlaže stijenje pogodno za rast bujnih mahovina. U ovomu uskom prostoru žubor potoka pretvara se u zaglušni šum. Staza je otvorena 1934. godine, a nakon toga je nekoliko puta preuređivana radi veće sigurnosti posjetitelja. Poneke će šetače kratkim poziranjem nagraditi divokoza (*Rupicapra rupicapra*) koju se uz malo sreće može vidjeti na strmim obroncima kanjona. Potreban je oprez zbog mogućeg odrona stijena na šetnicu kroz kanjon. (slika 2, 7)

Muževa hišica (319 m)

Na kraju Vrajžeg prolaza, 14 metara iznad potoka Jasle, nalazi se otvor u stijeni. Tu je ulaz u špilju koja se zove Muževa hišica. Dugačka je dvjestotinjak metara, a na njezinom je kraju manja dvorana s jezercem. U vodi jezera je dr. August Langhoffer (1861-1940), hrvatski zoolog poznat po proučavanju kukaca, početkom 20. stoljeća pronašao čovječju ribicu (*Proteus anguinus*), vrlo rijetku endemičnu podzemnu životinjiču. Špilja nikad nije temeljito istražena, pa se pretpostavlja da se u njoj krije još zanimljivosti. U špilji ima nekoliko stalagmita i stalaktita, a temperatura vode i zraka je konstantna (+8° C). Posjetitelji koji žele dublje zakoračiti u Muževu hišicu moraju ponijeti svjetiljku jer špilja nije osvijetljena. (slika 5)

Poučna botanička staza

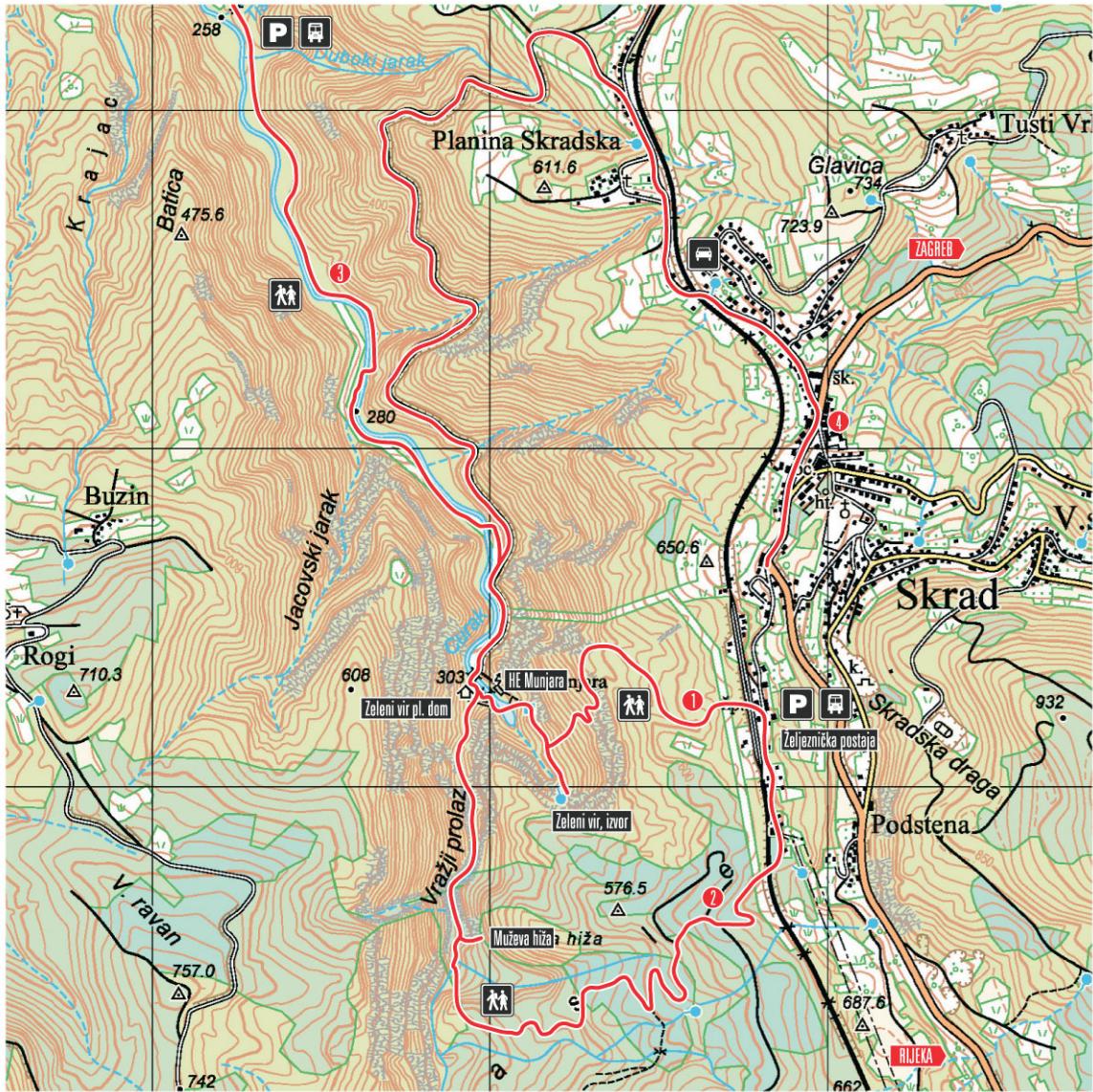
Ova staza posjetitelje upoznaje s bogatim i raznovrsnim biljnim svijetom rezervata. Sastoji se od tri dijela koji se sastaju kod planinarskog doma »Zeleni vir«. Prvi vodi od željezničke postaje Skrad (649 m) do Zelenog vira i slapa uz hidroelektranu (ovaj put dug je 2 km); drugi od planinarskog doma »Zeleni vir« kroz Vrajži prolaz do Muževe hišice (800 m), a treći uz potok Curak do zaseoka Ložac (1,8 km). Ukupno je postavljeno 19 edukativnih panoa. Na nekim od njih prikazane su biljne zajednice ovog područja (brdska bukova šuma, dinarska bukovo-jelova šuma, šuma crnog graba s crnjušom ili proljetnim vrijesom, bukova šuma s crnim grabom, šume crne i bijele johe, vegetacija stijena, vegetacija kanjona, uvala i jaraka) s fotografijama najznačajnijih i najčešćih vrsta: ljekovite biljke, jestivi šumski plodovi, rijetke i zaštićene biljke, proljetnice i paprati. Na dva panoa prikazan je i životinjski svijet te najčešće otrovne i jestive gljive ovoga područja. (slika 6)

Flora

- Alpska tustica (*Pinguicula alpina*) (slika 10)
- Proljetni vrijes (*Erica carnea*)
- Sivkasti lavljji Zub (*Leontodon incanus*)
- Bijeli zvjezdan (*Aster bellidiastrum*)
- Kalnička šašika (*Sesleria kalnikensis*)
- Lopuh (*Petasites hybridus*)
- Kranjski bijeli bun (*Scopolia carniolica*) (slika 11)
- Lvorasti likovac (*Daphne laureola*)
- Mišje uho (*Omphalodes verna*)

Fauna

- Obalčari (Plecoptera)
- Tulari (Trichoptera)
- Pjegavi daždevnjak (*Salamandra salamandra*) (slika 8)
- Potočna pastrva (*Salmo trutta m. fario*)
- Lipljan (*Thymallus thymallus*)
- Peš (*Cottus gobio*)
- Vodenkos (*Cinclus cinclus*)
- Zidarcac (*Tichodroma muraria*)
- Divokoza (*Rupicapra rupicapra*)
- Puh orašar (*Muscardinus avellanarius*)

9

10

11

Hrvatske šume d.o.o. Zagreb
Uprava šuma Podružnica Delnice
Šumarija Skrad
Izletište »Zeleni vir«
tel.: 00385/51/810688

Turistička zajednica Općine Skrad
Goranska bb, 51311 Skrad
tel./fax: 00385/51/810316
e-mail: tzo.skrad@ri.t-com.hr; www.tz-skrad.hr

KVARNER
Raznolikost je lijepa

Primorsko-goranska županija

Priroda
Javna ustanova
za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode

Grivica 4, 51000 Rijeka
tel.: 00385/51/352400; fax: 00385/51/352401
e-mail: info@ju-priroda.hr; www.ju-priroda.hr

